

Edith Södergran och den ryska modernismen

Det har framkastats att Edith Södergran i sin diktning skulle vara påverkad av "rysk modernism". Det är, enligt vad jag kan finna, ett löst antagande, som tydligen har sin grund i den omständigheten, att Edith Södergran en tid vistats i Petersburg. Hur pass förhastad en sådan slutsats är, torde framgå av följande ^{rent biografiska} uppgifter, som ~~jag antas mig böra delge allmänheten~~ ^{visserligen inte göra anspråk på} fullständighet, men dock i någon mån ^{är ägnade att} ~~torde klargöra~~ frågan om Edith Södergrans förhållande ^{den samtida} ~~den samtida~~ litteraturen. ~~och allmänheten och den ryska~~ ~~i synnerhet~~. ~~Mina uppgifter äro av rent biografisk art~~

Edith Södergran kom över huvud i ringa beröring med ryskt kulturliv. Under hela hennes barndom, med undantag för två vintrar, var hennes familj bosatt i Raivola. År 1902 började Edith Södergran sin skolgång i Petersburg - men det var den ryska kyrkskolan hon besökte. Skolgången avbröts, då Edith Södergran vid 16 års ålder insjuknade i lungtuberkulos. Därefter vistades hon i årtal på Mummela sanatorium, sedermera överflyttade hon till Davos i Schweiz. Därifrån återvände hon till Raivola några månader före krigets utbrott och levde där i fullständig isolering ända till sin död.

2) Edith Södergran var redan på grund av sin sjukdom hänvisad till ett isolerat liv. Hon hade inte den ringaste beröring med några som helst litterära kretsar; hemmet och sanatoriet voro hennes värld. ~~Endast~~ Endast genom litteraturen ²⁰⁰³ ~~kom~~ hon i kontakt med sin samtid. Vad ~~för slags~~ litteratur hon läste ~~för~~, ~~det~~ framgår av hennes bibliotek. Av rysk litteratur ägde hon endast ^{två band Balmont och fyra} ~~ett~~ band Severjanin ~~och ett band Bal-~~ ~~mont~~, samt en universell antologi på ryska språket, vari även åtskilliga ~~ryska~~ ryska skaldar, äldre och yngre, voro företrädda. Den ryska skald hon mest beundrade var Balmont - en av de äldre sym-bolisterna, född 1867. Även Severjanin ägnade hon en viss, reserverad beundran. Uttrycket "ryska modernism" är mycket svävande - i den uppsjö av riktningar och poetiska grupper ^{ingar}, som alltså karakteriserat ^{det litterära livet i Ryssland,} ~~ryska litteratur~~, är det svårt att avgöra, vad man menar med "ryska modernism" - men en herre som Severjanin torde man ^{i alla fall} ha svårt att införa under begreppet modernism. Han står en av dessa för alla tider så typiska ^{livsnjut-} ^{älskvärda och} ningens besjunga - den lättfotade musans ^{(bokälla} ^{fåg höjde en gång en)} pager. ^{en} (ryska författare beskriva hans diktning på följande sätt: Det finns personer som tala om kärleken med sin bästa vän, och om vädret med sin barberare. Det finns andra som tala om vädret med sin bästa vän, och om kärleken med

17
Die deutsche Literatur des 19. Jahrhunderts ist eine
sehr wichtige Epoche in der Geschichte der deutschen
Literatur. Sie ist die Epoche der Romantik, der
Realismus und des Naturalismus. Die deutsche
Literatur des 19. Jahrhunderts ist eine Epoche
der großen Dichter, der großen Romane und der
großen Dramen. Die deutsche Literatur des 19.
Jahrhunderts ist eine Epoche der großen
Denker, der großen Philosophen und der großen
Wissenschaftler. Die deutsche Literatur des 19.
Jahrhunderts ist eine Epoche der großen
Künstler, der großen Maler, der großen
Musiker und der großen Architekten. Die
deutsche Literatur des 19. Jahrhunderts ist
eine Epoche der großen Dichter, der großen
Romane und der großen Dramen. Die deutsche
Literatur des 19. Jahrhunderts ist eine Epoche
der großen Denker, der großen Philosophen
und der großen Wissenschaftler. Die deutsche
Literatur des 19. Jahrhunderts ist eine Epoche
der großen Künstler, der großen Maler, der
großen Musiker und der großen Architekten.

3) sin barberare. Severjanin var av det senare slaget. Edith Södergran själv kallade honom ^{för} "boudoirpoet" och dylikt, men ^{hon} beundrade den rent ~~en~~ artistiska charmen i hans vers. De egentliga modernisterna - alltså de omkring 1912 framträdande futuristerna och akmeisterna: ~~den~~ Hlebnikov, ~~den~~ Majakovski, Pasternak, Gumilov, Akmatova o.s. - hade hon tydligen ingen kännedom om, ^(eftersom hon aldrig nämnde deras namn och inte ägde deras verk.) Och den litteratur som ^{tydligt} uppstod ^{i Ryssland} efter revolutionen var för henne fullständigt okänd, liksom hela den europeiska efterkrigs-litteraturen. Under ~~den~~ ^{allade år som följde} efter ~~världens~~ krigsutbrötet hade hon ingen tillgång till ~~den~~ litteratur. Genom revolutionen förlorade hon och hennes mor sin förmögenhet; de levde ända till Edith Södergrans död i så ~~en~~ knappa omständigheter, att anskaffandet av ett gränsmärke många gånger vållade stort bryderi. Det kunde inte vara tal om inköp av "modernistisk" litteratur.

Rysk litteratur utgjorde för övrigt en försvinnande del av Edith Södergrans litterära föda. Hennes språkkunskap gjorde att världslitteraturen var henne tillgänglig i original. Tyska behärskade hon lika fullständigt som sitt moders-mål svenska. ^(Hon verkställde även en översättning till tyska av vår yngre lyrik - Mörne, Hemmer, Ekkelund o.s. - som emellertid aldrig blev tryckt.) Med franska språket var hon så förtrogen att hon i sin ungdom ofta skrev dikter på franska. Dessutom behärskade hon italienska och engelska. Hennes bibliotek var ytterst kosmopolitiskt. Men det märkliga är att

4) Det främst är klassikerna, de franska, tyska och italienska, som äro föredragna. Goethe och Dante såg man på hennes bord. ^{Nyare litteratur} ^{vilka emellertid voro utgijona långt före "modernismens" tider.} kände hon främst genom antologier. Hon ägde två tyska: "Moderne deutsche Lyrik" och "Deutsche Gedichte seit Liliencron", en fransk: "Perles de la poésie française" ^{samt} en liten italiensk antologi. Dessutom ägde hon ^{några band av} ~~ett band~~ (Dehmel, och ~~ett band~~ Rilke, Dauthendey, Musset och Swinburne. Bland svenska skalders beundrade hon särskilt Tegnér, Almqvist, Strindberg och Fröding, samt bland de yngre Vilhelm Ekelund. Bland finlandssvenska skalders nämner hennes mor hennes beundran för "Gripenberg, Mörne, Hemmer och andra." ~~Jag vet inte om hon~~ Deras senare produktion kände hon inte. I fråga om Hemmer minns jag särskilt hennes beundran för "Pelaren". Finsk poesi kände hon mindre. Men Eino Leinos "Helkavirsiä" var en av ~~hennes älsktingsböcker~~ ^{älskade} de böcker hon älskade och även ägde.

Över huvud var Edith Södergran en tacksam läsare. Hon kriticerade inte; hon ~~älskade~~ ^{gladde sig åt} det vackra hon fann. Hon älskade dikten. Jag har ~~här~~ ^{omfattat många kollegers verk med en} aldrig träffat på en skald ^{som} sådan hängivenhet och varm uppskattning som Edith Södergran. När hon fick

5) läsa en vacker dikt, glädde hon sig som om det varit hennes egen.

Förutom poesi läste Edith Södergran med förkärlek filosofiska och meditativa verk. Rustein, Schopenhauer, Maeterlinck - allt läste hon i sinom tid. Och däremellan kunde hon bröja sig som ett barn åt sådana böcker som t. ex. Djungelboken. Nietzsches avgörande betydelse för hennes andliga utveckling torde framgå av hennes diktning. Men hon stannade inte därvid. Hon upphörde aldrig att söka. På de senare åren fördjupade hon sig även i erotisk litteratur, för att slutligen återgå till Skriften. Under den sista vintern och våren hon ^{levde} ~~fick leva~~, voro Davids ~~psalmer~~ psalmer så goda som hennes enda poetiska lektyr.

Edith Södergran själv skulle inte ha spilt ett ord på den beskyllning för "plagiat", som så dristigt och utan motivering riktats mot henne. Hon ägde hennes gåva. Och hon kände vikten och värdet av sin mission. Men med kännedom om den fördjupning, varmed allt förtal omfattas, har jag ansett det nödvändigt att meddela dessa fakta, som kunna ge en föreställning om Edith Södergrans andliga ^{vara} ~~utveckling~~ ^{utgång} och en vägledning för de forskare, som på rent vetenskapliga grunder önska utreda hennes diktningssläktsskapsförhållanden. Att hennes ^{poesi} ~~diktning~~ alltigenom var äkta, torde ingen som vill se ^{poesi} kunna bestrida.

(- sprungen ur livets smärtsamma källa -)

Edith S. och ryska
modernismen